

HET TUINBOUWBEDRIJF IN CIJFERS

No 1

DE SPRUITKOOLTEELT

door

Ir A. de Zeeuw

december 1955

Afdeling Tuinbouw

9/635.36:338

- 2 -

INHOUD

	Blz.
Voorwoord	3
HOOFDSTUK I OPPERVLAKTE, PRODUCTIE EN AFZET VAN DE SPRUITKOOL	5
HOOFDSTUK II DE SPRUITKOOLTEELT OP LANDBOUWGRONDEN	15
§ 1. Inleiding	15
§ 2. De teelt van spruitkool in deelbouw	16
§ 3. De teelt van spruitkool op gehuurd land	35
§ 4. Vergelijking van de teelt in deelbouw en op huurland op de Zuidhollandse Eilanden	39
HOOFDSTUK III DE SPRUITKOOLTEELT IN DE "BARONIE VAN BREDA"	42
GRAFIEK 1 Arbeidsfilm spruitkoolteelt Westland	48
GRAFIEK 2 Arbeidsfilm spruitkoolteelt "Baronie van Breda"	49

WOORD VOORAF

De teelt van spruitkool neemt in de Nederlandse groenteteelt een bijzondere positie in. Deze bijzondere positie ontleent zij aan de wijze, waarop de teelt in de verschillende productiegebieden wordt uitgeoefend. Het bijzondere is namelijk, dat men het grootste deel van de beteelde oppervlakte niet aantreft in het tuinbouwbedrijf, maar op "boerenland", waarop door arbeiders of tuinders de spruitkool wordt geteeld. Deze bedrijfsvorm houdt verband met de ruime vruchtwisseling, welke bij de spruitkoolteelt moet worden toegepast. Slechts eenmaal in de 5 tot 7 jaar mag men met deze teelt op hetzelfde land terugkomen. Binnen het tuinbouwbedrijf zijn de mogelijkheden van een voldoende vruchtwisseling doorgaans te beperkt. Slechts in het centrum, de "Baronie van Breda", wordt de spruitkoolteelt vrij algemeen binnen het eigen bedrijf van 6 - 8 ha uitgeoefend, van welke oppervlakte jaarlijks 20 - 30 are met spruitkool wordt beteeld. Hier is dus binnen het eigen bedrijf een voldoende vruchtwisseling mogelijk. De teelt op boerenland heeft meestal in deelbouw plaats, daarnaast is het echter in enkele gebieden ook mogelijk boerenland te huren. In beide gevallen wordt het land doorgaans plantklaar en volledig of gedeeltelijk bemest door de landbouwer opgeleverd.

De teelt in deelbouw wordt in vele gevallen door land- of tuinarbeiders uitgeoefend. Het feit, dat voor deze deelbouwteelt slechts weinig bedrijfskapitaal is vereist, is hier uiteraard niet vreemd aan. De teelt op gehuurd land wordt voor het grootste deel bedreven door opengronds-tuinders, wier bedrijf te klein is om op eigen grond de teelt jaarlijks te kunnen uitoefenen en voor wie de teelt een welkome mogelijkheid biedt de beschikbare winteruren nuttig te besteden.

Met dit laatste facet zijn wij beland bij een zeer belangrijk aspect van de spruitkoolteelt. Deze teelt onderscheidt zich van de meeste andere opengrondsteelten, doordat ze veel arbeid vraagt in de periode van September tot April. Dit betekent voor vele land- en tuinarbeiders en opengrondstuinders een welkome mogelijkheid om de in de winter beschikbare arbeidsuren, waarvoor elders geen productieve aanwendingsmogelijkheid aanwezig is, in de spruitkoolteelt nuttig te besteden.

HOOFDSTUK I

OPPERVLAKTE, PRODUCTIE EN AFZET VAN DE SPRUITKOOL¹⁾

Beteelde oppervlakte

Daar spruitkool na 1 Mei wordt uitgeplant, geeft de Mei-inventarisatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek geen beeld van de oppervlakte, beteeld met spruitkool. Van 1947 tot en met 1950 is er, behalve een inventarisatie in Mei, ook een inventarisatie in Juli gehouden, waardoor in deze jaren de oppervlakte spruitkool wel bekend is. Na 1950 heeft deze Juli-inventarisatie echter niet meer plaats gehad, zodat over de periode 1951 tot en met 1953 geen betrouwbare gegevens over de oppervlakte spruitkool bekend zijn.

In 1954 is het C.B.S. begonnen met een steekproefsgewijze inventarisatie in Juli. Deze kan voor de totale oppervlakte in Nederland redelijk betrouwbaar worden geacht.

Tabel 1

OPPERVLAKTE SPRUITKOOL IN HA

	1947	1948	1949	1950	1954 ^{x)}
Nederland	3241	3103	3332	3291	3293
Groningen	220	252	325	370	
Friesland	33	30	38	69	
Drente	2	1	3	8	
Overijssel	25	22	29	29	
Gelderland	184	159	189	258	
Utrecht	18	12	20	18	
Noordholland	519	447	479	378	
Zuidholland	1778	1650	1668	1537	
Zeeland	37	33	32	30	
Noordbrabant	304	362	406	469	
Limburg	121	127	143	125	

x) Volgens steekproef

1) Het cijfermateriaal, dat in dit hoofdstuk is verwerkt, is verkregen van het Centraal Bureau van de Tuinbouwveilingen, het Bedrijfschap voor Groenten en Fruit en van de Economische afdeling van de Directie van de Tuinbouw.

Tabel 1 geeft een beeld van de ontwikkeling van het spruitkoolareaal van 1947 tot en met 1950. Hieruit blijkt, dat de totale oppervlakte gedurende deze periode practisch gelijk is gebleven. Dit betekent echter niet, dat er tussen de verschillende provincies geen verschuivingen hebben plaats gehad. Zo zien wij een sterke uitbreiding van het areaal in Groningen en Noordbrabant samengaan met een inkrimping van het areaal in Noord- en Zuidholland. Niettemin was in 1950 Zuidholland ver uit het belangrijkste productiegebied. In Noordholland is de spruitkoolteelt gedurende deze periode sterk in betekenis achteruitgegaan. Zoals reeds vermeld is, zijn er over de periode van 1951 t/m 1953 geen oppervlaktegegevens bekend. Het cijfer voor 1954 (steekproefsgewijze vastgesteld) wijst er op, dat sinds 1950 het totale spruitkoolareaal in Nederland niet is veranderd. Om toch enige indruk van deze periode te verkrijgen, is in tabel 2 het gedurende deze jaren uitgegeven areaal "bijzonder teeltrecht spruiten" opgetekend.

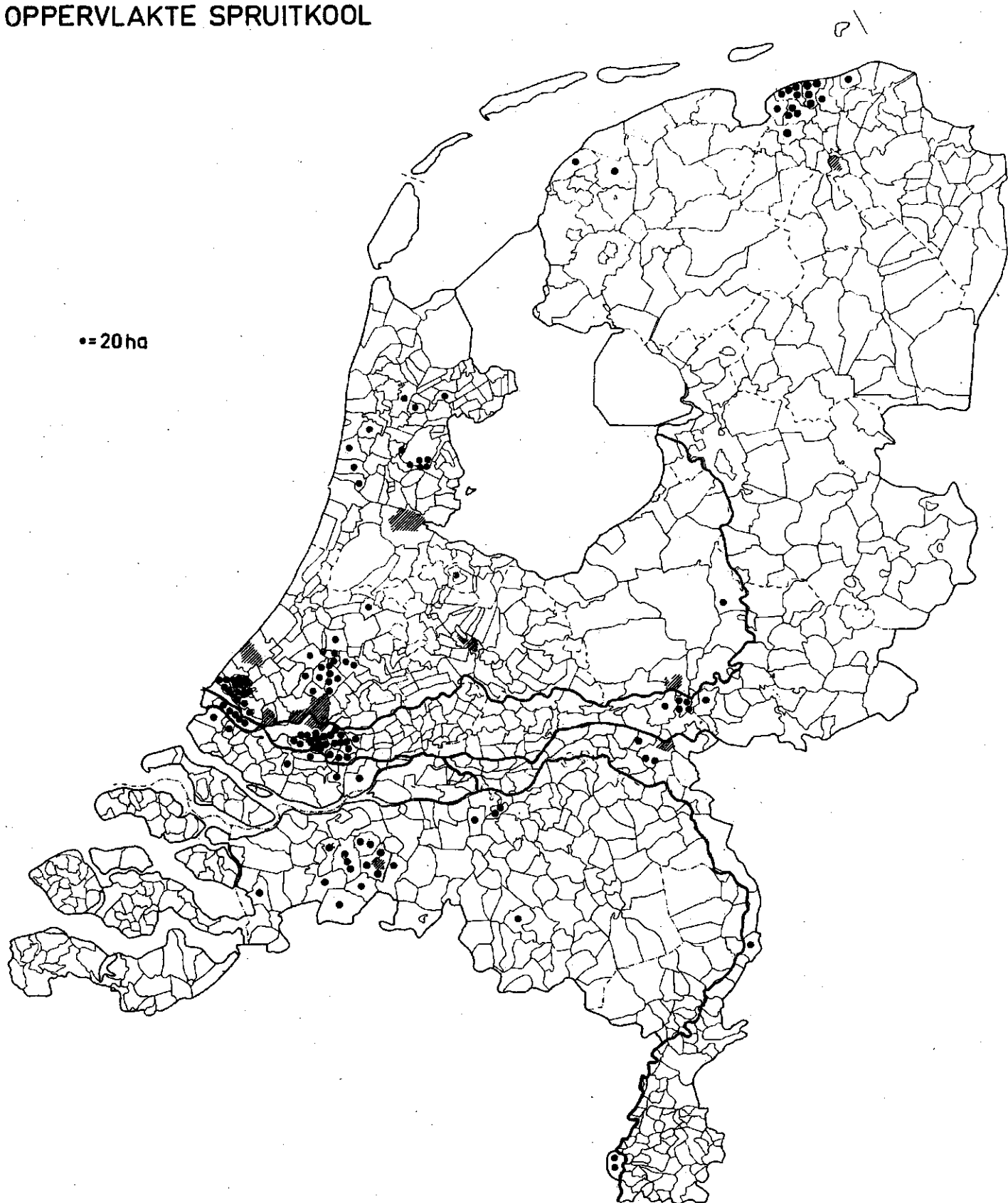
Tabel 2

AREAAL BIJZONDER TUINBOUWTEELTRECHT SPRUITKOOL
IN HA 1950 T/M 1954

Jaar	Nederland	Zuidholland	Groningen	Noordbrabant	Noordholland	Overige provincies
1950	687	293	103	135	78	78
1951	638	285	105	134	52	62
1952	720	305	123	131	94	67
1953	786	336	157	134	93	66
1954	745	303	167	135	75	65

Uit deze tabel blijkt, dat alleen in Groningen de jaarlijks uitgegeven oppervlakte een duidelijk stijgende tendens vertoont, terwijl in de andere belangrijke provincies geen grote wijzigingen hebben plaats gehad.

OPPERVLAKTE SPRUITKOOI

Juli 1950 (C.B.S.)

De te verwachten stijging voor Noordbrabant (zie tabel 1) komt niet tot uitdrukking in het areaal bijzonder teeltrecht. Waarschijnlijk is, dat de uitbreiding in deze provincie, waar de teelt binnen het gemengde bedrijf wordt uitgeoefend, niet op een bijzondere, maar op de normale vergunning heeft plaats gehad.

Daar in het algemeen wordt aangenomen, dat het areaal in 1954 is teruggelopen ten opzichte van het areaal in 1953, als gevolg van de lage opbrengstprijzen in het seizoen 1953/54, is het waarschijnlijk, dat in de periode van 1950 tot en met 1953 het totale areaal een kleine uitbreiding heeft ondergaan, voornamelijk als gevolg van een toeneming in de provincies Groningen en Noordbrabant (zie ook blz. 9 onder productie).

In het algemeen mag dus worden geconcludeerd, dat van 1947 tot 1954 het totale areaal spruitkool niet is toe- of afgenomen, maar dat wel de teelt in Groningen en Noordbrabant belangrijk is uitgebreid, ten koste van het areaal in de provincies Zuid- en Noordholland.

Teeltcentra

Alhoewel sinds 1950 wel enige verschuivingen in het areaal hebben plaats gehad, geeft het nevenstaande kaartje van Nederland toch wel een voldoende betrouwbare indruk van de streken, waar in belangrijke mate teelt van spruitkool wordt uitgeoefend.

De teelt in Zuidholland heeft voornamelijk in drie centra plaats, nl. in het Westland (langs de Nieuwe Waterweg), op de Zuidhollandse Eilanden (vooral op het eiland IJselmonde) en in Midden Zuidholland (Zevenhuizen, Moerkapelle, Bleiswijk e.a.).

In Groningen wordt de teelt practisch uitsluitend in het noordelijk deel (Kloosterburen, Eenrum en Leens) uitgeoefend.

In Noordbrabant heeft de teelt voornamelijk plaats in de z.g. "Baronie van Breda".

In Noordholland en Gelderland liggen enkele kleinere centra, zoals de Beemster en Huissen. In vergelijking met de "Baronie van Breda" zijn deze echter betrekkelijk onbelangrijk. Tenslotte wordt de teelt zeer verspreid in verschillende provincies uitgeoefend. In het vervolg van dit rapport wordt uitsluitend aandacht besteed aan de belangrijke centra het Westland, de Zuidhollandse Eilanden, Midden Zuidholland, Noord-Groningen en de Baronie van Breda.

De productie

Tabel 3

PRODUCTIE SPRUITKOOL 1948 - 1955

Teeltjaar ¹⁾	Productie in ton	Waarde in 1000gld
1948 - '49	18.393	7.987
1949 - '50	11.593	5.912
1950 - '51	18.544	7.135
1951 - '52	27.080	9.924
1952 - '53	26.643	10.589
1953 - '54	25.670	7.404
1954 - '55	23.659	10.859

1) Productie Augustus t/m April.

Uit tabel 3 blijkt, dat de productie van spruitkool na het teeltjaar 1950/51 veel hoger was dan daarvoor. Dit is opmerkelijk, omdat moet worden verondersteld, dat de oppervlakte beteeld met spruitkool in de periode van 1948 - 1955 slechts aan betrekkelijk geringe schommelingen onderhevig is geweest (zie blz. 7)

Het is waarschijnlijk, dat de lage opbrengsten voor 1950 nauw samenhangen met de weersomstandigheden in die jaren. In geen van de drie jaren was het weer gedurende de herfst en winter geschikt voor hoge opbrengsten. In die jaren is ook veel schade aangericht door het optreden van *Phoma lingam* (vallersziekte). Dit in tegenstelling tot de jaren na 1950.

Het is eveneens waarschijnlijk, dat betere cultuurzorgen (rassenkeuze, bemesting, ziektebestrijding) tot een hogere productie per ha hebben bijgedragen.

Ondanks al deze factoren blijft het grote verschil tussen de periode vóór en na 1950 opmerkelijk.

Tabel 4

PRODUCTIE PER GEBIED (IN TONNEN)

Gebied	1948 1949	1949 1950	1950 1951	1951 1952	1952 1953	1953 1954
Westland	3.404	2.174	4.308	5.984	6.179	5.517
De Kring	2.054	1.063	1.946	3.194	3.118	3.130
Zuidhollandse Eilanden	3.836	2.440	3.756	5.527	5.495	4.322
Groningen e.o.	1.600	1.484	1.755	2.899	2.585	3.476
Breda e.o. ¹⁾	1.165	735	1.287	1.567	1.651	1.975
Nederland	18.393	11.593	18.544	27.080	26.643	25.670

1) Productiecijfers hebben betrekking op geschoonde spruiten

Tabel 4 geeft een overzicht van de productie per gebied. De gebieden zijn dezelfde als de districten van dezelfde naam, die bij de verwerking van de gegevens door het Bedrijfschap voor Groenten en Fruit worden aangehouden.

Uit deze tabel blijkt, dat de productie in Zuidholland die van de andere provincies ver overtreft. Opmerkelijk is, dat de te verwachten toeneming van de productie in noordelijk Groningen en Noordbrabant wel in absolute zin plaats heeft gehad, maar

dat relatief gezien (procenten van de totale productie) dit zeer tegenvalt. Hieruit zou men moeten concluderen, dat de toeneming van de productie per ha in de jaren na 1950 in deze gebieden minder groot is geweest dan in Zuidholland. Anders gezegd: Het verschil in productie per ha, in Noordbrabant en noordelijk Groningen, is minder groot dan in Zuidholland, wanneer de periode van voor 1950 wordt vergeleken met die er na.

Bij de vergelijking van de cijfers uit tabel 4 moet rekening worden gehouden met het feit, dat de aanvoer in Breda e.o. betrekking heeft op "geschoonde" spruiten. Het verschil tussen bruto- en netto-gewicht bedraagt $\pm 25\%$.

Tabel 5

VEILINGAANVOER IN PROCENTEN VAN DE TOTALE AANVOER

Maand	1948/'49	1949/'50	1950/'51	1951/'52	1952/'53	1953/'54	1954/'55
Sept.	1,0	0,4	1,2	0,4	1,0	0,5	0,7
Oct.	7,6	4,0	13,8	7,9	13,6	10,9	12,7
Nov.	18,5	14,8	20,8	16,7	18,0	20,6	22,8
Dec.	25,4	30,1	15,0	19,1	19,0	26,5	23,6
Jan.	21,3	24,6	21,0	22,4	15,4	22,5	18,5
Febr.	18,0	16,6	18,5	18,2	16,8	9,9	14,0
Mrt.	8,2	9,5	9,6	15,2	16,0	9,0	7,3
April	-	-	0,1	0,1	0,2	0,1	0,4

Tabel 5 geeft een overzicht van de spreiding van de aanvoer in de verschillende jaren. In September worden in het algemeen nog weinig spruiten aangevoerd. In October komt de aanvoer op gang, terwijl in November, December en Januari 55-70% van de totaalaanvoer de veilingklok passeert. Daarna neemt de aanvoer geleidelijk aan af. Meestal wordt in Februari nog 15-20% aangevoerd; alleen in 1953/54 was de aanvoer laag (vorst!). In gunstige

jaren wordt ook in Maart nog een behoorlijk percentage aangevoerd. Dit was b.v. in de jaren 1951/52 en 1952/53 het geval. In April worden nog slechts enkele partijen verhandeld.

Er zij op gewezen, dat het bovenstaande betrekking heeft op het aanvoerpatroon van de totale Nederlandse productie. Per productiegebied kan dit patroon vrij grote verschillen opleveren (zie hoofdstuk II).

Afzet

ALGEMEEN OVERZICHT (hoeveelheid x 1000kg)

Tabel 6

Oogst- jaar	Aanvoer	Invoer	Prijs per 100 kg	Binnen- land	Export	Indus- trie	Door- draai	Omzet x 1000 gld
1948/49	18.400	-	43,40	14.200	4.200	-	-	8.000
1949/50	11.600	-	51,00	16.000	2.600	200	100	5.900
1950/51	18.500	-	38,50	15.900	2.300	200	100	7.100
1951/52	27.100	-	36,60	18.900	7.800	200	200	9.900
1952/53	26.600	-	39,70	17.700	8.100	300	500	10.600
1953/54	25.700	-	29,00	16.800	5.700	900	2.300	7.400
1954/55	23.700	100	45,90	15.900	6.900	800	200	10.900

Uit het overzicht in tabel 6 blijkt, dat de grootste afnemer van de spruiten de Nederlandse consument is. Daarnaast speelt de export een belangrijke rol. Industriële verwerking van het product wordt iets belangrijker, wat verband houdt met de stijgende vraag naar diepgevroren producten van de zijde van de V.S. van Amerika en van Engeland.

Alleen in het jaar 1953/54 had een vrij belangrijke doordraai plaats.

Binnenland

Tabel 6 toont in het algemeen aan, dat de gemiddelde prijs verband houdt met de hoeveelheid, die op de binnenlandse markt wordt afgezet. Alleen het jaar 1953/54 lijkt op deze regel een uitzondering te maken, wat waarschijnlijk het gevolg is van de strenge vorstperiode, waarin praktisch geen spruiten werden aangevoerd en dus ook niet geconsumeerd. De voor de vorstperiode aangevoerde hoeveelheden waren echter belangrijk groter dan in andere jaren (zie tabel 5 op blz. 10). Ook de grote aanvoer van spruiten van slechte kwaliteit had een verlagende invloed op de gemiddelde prijs. Bij vergelijking van de maandcijfers blijkt, dat dit jaar dan ook geen uitzondering is. Indien de welvaart blijft stijgen is de kans op een grotere consumptie niet uitgesloten, daar spruiten tot de meer luxe groentesoorten moeten worden gerekend.

Export

Tabel 7

OVERZICHT UITVOER SPRUITKOOL VAN 1949 - 1955

Jaar	Totale export vers product		West-Duitsland ¹⁾		België/ Luxemburg		Verenigd Koninkrijk	
	in tonnen	in % van de prod.	in tonnen	in % van tot. export	in tonnen	in % van tot. export	in tonnen	in % van tot. export
1949/50	2575	22	1486	58	930	36	-	-
1950/51	2261	12	1867	83	381	17	-	-
1951/52	7756	28	5534	71	405	5	1167	15
1952/53	7991	30	6778	85	284	4	205	3
1953/54	5562	22	4895	88	177	3	164	3
1954/55	6846	29	6476	90	14	-	18	-

1) Hierbij is begrepen 700-1000 ton per jaar voor de bezettingstroepen in West-Duitsland.

N.B. Van 1951 af is er ook export naar Zwitserland nl. in de jaren 1951/52, 1952/53, 1953/54 en 1954/55, resp. 200, 400, 200 en 90 ton.

Uit tabel 7 blijkt in de eerste plaats, dat de hoeveelheid, die jaarlijks wordt geëxporteerd, nogal sterk varieert. Dit hangt nauw samen met de grootte van de oogst in de importlanden, daar de export weinig hinder heeft van de handelspolitieke belemmeringen. Alleen Zwitserland hanteert, ter bescherming van de eigen teelt, regelmatig een invoerverbod tot begin Januari.

Eveneens blijkt uit deze tabel, dat West-Duitsland onze belangrijkste afnemer is. Vooral in de laatste jaren zijn behoorlijke hoeveelheden afgenomen. In de jaren 1949/50 en 1950/51 is een belangrijk gedeelte van de destijds vrij geringe import naar de bezettingslegers gegaan, die jaarlijks 700-1000 ton spruiten importeren.

In het jaar 1949/50 heeft België vrij veel spruiten ingevoerd als gevolg van een mislukking van de eigen oogst.

In het jaar 1951/52 heeft Engeland vrij veel spruiten uit Nederland ingevoerd, hetgeen verband houdt met de relatief lage Nederlandse prijzen in dat seizoen en als gevolg van een kleinere oogst in Engeland.

Tabel 8

SPREIDING VAN DE EXPORT VAN SPRUITKOOL IN
PROCENTEN PER MAAND

Maand	1949/50	1950/51	1951/52	1952/53	1953/54	1954/55
September	-	0,1	-	0,3	0,1	0,3
October	1,4	2,7	3,0	6,8	4,9	4,7
November	12,5	5,6	7,8	14,2	16,3	20,5
December	26,6	8,4	13,8	14,7	23,0	21,1
Januari	32,5	23,4	23,5	19,8	28,2	25,1
Februari	13,1	24,6	26,6	23,2	13,1	17,0
Maart	13,8	32,3	24,1	19,6	12,9	7,4
April	0,1	2,9	1,2	1,4	1,5	3,9

In tabel 8 wordt een overzicht gegeven van de hoeveelheden in procenten van het totaal, die maandelijks worden uitgevoerd. Als deze tabel wordt vergeleken met tabel 5 op blz. 10, dan blijkt, dat de uitvoer voor 1 Januari procentsgewijze achter bleef bij de aanvoer. Na 1 Januari was het omgekeerde het geval. Dit wil dus zeggen, dat de export van spruiten na 1 Januari betere kansen heeft gehad dan voor 1 Januari. Ook zijn gedurende deze periode de hoeveelheden in absolute zin na 1 Januari groter geweest dan er voor.

Dat de uitvoer van spruitkool na 1 Januari betere kansen heeft dan er voor is in het algemeen begrijpelijk omdat, wanneer er in West-Europa zware vorst optreedt, deze in landen met een landklimaat (West-Duitsland, Zwitserland) eerder een oogstmislukking tot gevolg heeft dan in landen met een zeeklimaat (Nederland).

HOOFDSTUK II

DE SPRUITKOOLTEELT OP LANDEBOUWGRONDEN

§ 1. I n l e i d i n g

Reeds is op blz. 3 gewezen op het bijzondere karakter van de spruitkoolteelt. Het zou interessant zijn om gegevens te bezitten over de oppervlakte, die in deelbouw, op gehuurd land en in het eigen bedrijf wordt uitgeoefend. Officiële gegevens van de zijde van het C.B.S. zijn hierover niet voorhanden. Om toch een indruk hiervan te verkrijgen, zijn in tabel 9, na overleg met verschillende Rijkstuinbouwconsulenten, geschatte percentages voor de belangrijkste productiegebieden vastgesteld.

Tabel 9

GESCHATTE OPPERVLAKTE SPRUITKOOL NAAR TEELTWIJZE

Teeltgebied	Percentage van de oppervlakte spruitkool		
	deelbouw	gehuurd land	eigen land
Westland	95	-	5
Zuidhollandse Eilanden	50	40	10
Midden-Zuidholland	100	-	-
Noord-Groningen	70	25	5
Baronie van Breda	-	-	100
Gewogen gemiddelde	66	16	18

Uit deze cijfers is een gewogen gemiddelde berekend, waarbij als wegingsfactor de oppervlakte per gebied in 1950 is gebruikt. Men moet de cijfers uit tabel 9 natuurlijk met het nodige voorbehoud bezien. Globaal krijgt men echter wel een indruk van de belangrijkste teeltvormen in de verschillende centra, terwijl tevens uit het gewogen gemiddelde duidelijk blijkt, dat de meeste spruiten in deelbouw worden geteeld.

In de twee volgende paragrafen zal respectievelijk van de teelt in deelbouw en de teelt op gehuurd land de bedrijfs-economische zijde worden belicht. Hierbij zal vooral aan het verschil in kosten voor de deelbouwer en de landbouwer aandacht worden besteed. Vervolgens wordt in paragraaf 4 een vergelijking getrokken tussen de teelt in deelbouw en de teelt op gehuurd land, zoals deze door tuinders op de Zuidhollandse Eilanden wordt uitgeoefend. Bij deze behandeling wordt inzicht verkregen in de vraag, wat de keuze van de tuinder zal moeten zijn, wanneer hij vrij is de spruitkoolteelt in deelbouw of op gehuurd land uit te oefenen.

§ 2. De teelt van spruitkool in deelbouw

De waarde van de productie, gemiddeld over de afgelopen 5 jaren, bedroeg per jaar \pm 9 miljoen gulden. Globaal mag worden aangenomen, dat tweederde van de aanvoer van spruiten wordt geproduceerd door deelbouwers. Dit betekent dus, dat in deze periode gemiddeld 3 miljoen gulden per jaar in handen is gekomen van zowel de deelbouwers als de landbouwers. Hierbij is geen rekening gehouden met de waarde van de spruitenstokken als veevoer of als groenbemesting. Deze waarde kan globaal worden gesteld op 1 miljoen gulden per jaar. Daar bij de teelt in deelbouw de opbrengst aan spruitenstokken practisch geheel ten goede komt aan de landbouwers, moet bij de drie miljoen, die in handen komt van de landbouwers, nog $2/3$ miljoen worden opgeteld.

Welke kosten worden nu gemaakt door de deelbouwer en welke door de landbouwer? Hoe staan deze kosten tegenover de te verwachten opbrengsten, met andere woorden, wie draagt bij deze teeltwijze het meeste risico?

Alvorens deze vragen te behandelen aan de hand van de gegevens, die gepubliceerd zijn in rapport No 228 van het Landbouw-Economisch Instituut, wordt een kort overzicht gegeven van de wijze, waarop de teelt in deelbouw in de belangrijkste productiegebieden wordt uitgeoefend.

De teelt in het Westland

In dit gebied wordt de teelt voornamelijk in de polders langs de Nieuwe Waterweg uitgeoefend tussen Hoek van Holland en Vlaardingen. De meeste spruitkooltelers zijn land- of tuinarbeiders, die gedurende de voorjaars- en zomermaanden als arbeider op de boerderij of de tuinderij werken en gedurende de herfst- en wintermaanden $1\frac{1}{2}$ - $2\frac{1}{2}$ ha spruitkool telen in deelbouw. Hierbij levert de landbouwer het land plantklaar en bemest op. Verder komen meestal voor zijn rekening de meststoffen voor de overbemesting, de ziektebestrijdingsmiddelen, de transportkosten en de helft van de fusthuur en veilingkosten. Bovendien zorgt hij voor het schoffelen met de schoffelmachine, voor het transport van het land naar de schuur en het opruimen van het afgedragen gewas.

De deelbouwer levert de arbeid: hij kweekt de planten op, plant, wiedt, bestrijdt de ziekten, bemest, oogst en sorteert. Hij zorgt bovendien zelf voor oliegoed en laarzen, klein gereedschap, een rugspuit, zakken en een spuitenschuurtje, terwijl de helft van de fusthuur en veilingkosten voor zijn rekening komt.

De opbrengst van de spruiten wordt gedeeld, terwijl de spruitenkoppen, welke als veevoeder worden gebruikt, voor de landbouwer zijn.

De teelt op de Zuidhollandse Eilanden

Een zeer belangrijk productiegebied vormen de Zuidhollandse Eilanden, waar vele tuinbouwbedrijven zijn gespecialiseerd in de teelt van grove groentegewassen. Deze bedrijven, gemiddeld 3-5 ha groot, bieden echter geen mogelijkheid op eigen bodem jaarlijks een spruitkoolteelt van voldoende omvang uit te oefenen, ten einde de op het bedrijf aanwezige arbeid gedurende de wintermaanden productief te kunnen maken. Afhankelijk van de mogelijkheden wordt daarom door deze tuinders land bij de boer gehuurd of wordt de teelt van spruitkool in deelbouw uitgeoefend.

Alhoewel - in tegenstelling tot het Westland - de teelt in deelbouw op deze eilanden voor een groot deel door tuinders wordt uitgeoefend, betekent dit niet, dat hier geen teelt in deelbouw door arbeiders plaats heeft. Vooral op het eiland IJsselmonde komt het veelvuldig voor, dat de spruitenteler een land- of tuinarbeider is. In rapport No 228 van het Landbouw-Economisch Instituut is geen productiekostenberekening opgesteld voor de omstandigheid, dat een arbeider de deelteler is. Men mag echter aannemen, dat de hoogte van de productiekosten en de verhouding tussen de kosten van arbeider en landbouwer ongeveer even hoog liggen als bij de deelteelt in Midden-Zuidholland. In deze publicatie wordt er van uitgegaan, dat de tuinder de deelbouwer is op de Zuidhollandse Eilanden. Verzorgde in het Westland over het algemeen de landbouwer het transport op het bedrijf, op de Zuidhollandse Eilanden komt dit voor rekening van de tuinder, evenals de kosten van ziektebestrijdingsmiddelen. Niet alleen de fusthuur en de veilingkosten komen voor gezamenlijke rekening, maar ook de transportkosten naar de veiling. Verder wordt de teelt in deelbouw op dezelfde manier als in het Westland bedreven.

De teelt in Midden-Zuidholland

Als derde belangrijk productiegebied moet Midden-Zuidholland worden genoemd, omvattende o.a. de gemeenten Benthuisen, Moercapele, Waddinxveen, Zevenhuisen, Bleiswijk en Bergschenhoek. Hier wordt de teelt van spruitkool praktisch uitsluitend door landarbeiders uitgeoefend, die meestal gedurende de voorjaars- en zomermaanden bij dezelfde landbouwer in dienst zijn, met wie zij de spruitkoolteelt in deelbouw uitoefenen. In deze streek komen de kosten van aflevering en die van de stikstofmeststof meestal voor gezamenlijke rekening. Verder is de grondslag dezelfde als in het Westland. De indruk bestaat, dat de gemiddelde oppervlakte spruitkool per deelbouwer $1\frac{1}{2}$ ha bedraagt.

De teelt in Noord-Groningen

Gedurende de afgelopen 10 jaar is de spruitkoolteelt in Noord-Groningen steeds belangrijker geworden. De teelt wordt hier zowel door tuinders als door landarbeiders bedreven. In Kloosterburen overheerst de teelt op gehuurd land; in Eenrum en Leens de teelt in deelbouw.

Evenals in Midden-Zuidholland wordt deze laatste door landarbeiders uitgeoefend, die als arbeiders op het landbouwbedrijf de gelegenheid krijgen om ± 1 ha spruitkoolteelt in deelbouw uit te oefenen. Daar zij met de oogst van spruiten pas kunnen beginnen, als de bietenoogst praktisch is geëindigd (± 15 November), is de geoogste hoeveelheid per ha minder dan in Kloosterburen, waar de teelt door tuinders op gehuurd land wordt bedreven.

In het algemeen is de basis, waarop de deelbouw wordt uitgeoefend, dezelfde als in de reeds genoemde gebieden. Het transport op het bedrijf wordt door de landbouwer verzorgd, terwijl het transport naar de veiling voor gezamenlijke rekening is.

Tabel 10

OVERZICHT VAN DE PRODUCTIEKOSTEN EN OPBRENGSTEN PER HA EN
DE KOSTPRIJZEN VAN SPRUITKOOL, GETEELD IN DEELBOUW
PRIJSPEIL VOORJAAR 1955

Teeltcentrum	Zuidholl. Eilanden	Westland	Midden- Zuid- holland	Noordelijk Groningen
1. Kosten van de grond	185,-	190,-	165,-	195,-
2. Afschrijving, rente en onderhoud overige duurzame productiemiddelen	257,-	184,-	170,-	155,-
3. Kosten van bewerking:				
a. Arbeidskosten	1744,-	1637,-	1653,-	1755,-
b. Paarde- en trekkerkosten	131,-	131,-	131,-	114,-
c. Meststoffen	340,-	344,-	259,-	272,-
d. Overige materialen	48,-	55,-	57,-	45,-
4. Transport, fusthuur en veilingkosten	212,-	224,-	242,-	364,-
5. Rente niet-duurzame productie- middelen	36,-	37,-	34,-	41,-
6. Risico teeltmislukking	71,-	73,-	68,-	67,-
7. Opbrengstderving volgende teelt	60,-	60,-	120,-	-
8. Overige kosten	43,-	15,-	20,-	28,-
Totaal bruto-kosten per ha	3127,-	2950,-	2919,-	3036,-
Af: Opbrengst spruitenstokken	325,-	325,-	325,-	200,-
Totaal netto-kosten per ha	2802,-	2625,-	2594,-	2836,-
Opbrengst spruiten in kg per ha	10.000kg	10.000kg	10.000kg	9.500kg
Aanvoerperiode	1/10-15/3	1/10-1/4	1/11-15/3	1/11-15/3
Kostprijs per 100 kg	28,02	26,25	25,94	29,86
Aandeel v.d. landbouwer in de kosten	845,-	1163,-	1002,-	1186,-
Aandeel v.d. deelbouwer in de kosten	1957,-	1462,-	1592,-	1650,-
Kostprijs per 100 kg voor de landbouwer	16,91	23,25	20,05	24,96
Kostprijs per 100 kg voor de deelbouwer	39,13	29,24	31,83	34,75

De productiekosten

Van elk van de hiervoor genoemde productiecentra is een productiekostenberekening opgesteld en gepubliceerd in rapport No. 228 van het L.E.I.: "Onderzoek naar de kostprijzen van spruitkool in verschillende teeltcentra" (Prijspeil 1955).

Een korte samenvatting van de resultaten van dit onderzoek is vermeld in tabel 10. Uit deze tabel blijkt, dat de totaalkosten van gebied tot gebied uiteenlopen, terwijl de verhouding van de kosten voor de deelbouwer en de landbouwer vrij belangrijk verschillen. Achtereenvolgens zullen deze twee aspecten van de kosten van de teelt in deelbouw worden besproken.

Verschillen in totaalkosten tussen de productiecentra

De totale bruto-kosten variëren van gebied tot gebied. De oorzaak van deze variatie is verschillend.

De pacht is in Midden-Zuidholland lager dan in de andere gebieden.

De kosten van de overige duurzame productiemiddelen zijn op de Zuidhollandse Eilanden veel hoger dan in de andere gebieden. Dit hangt samen met de omstandigheid, dat in dit gebied tuinders met een eigen bedrijf de teelt in deelbouw uitoefenen. Hierdoor omvatten de kosten duurzame productiemiddelen van de deelbouwer niet alleen die van het klein gereedschap, maar ook de kosten van een schuur. Bovendien wordt voor het sorteren van de spruiten op de Zuidhollandse Eilanden algemeen een aardappelsorteermachine gebruikt, wat in de andere gebieden niet het geval is.

De relatief iets hogere kosten in het Westland zijn het gevolg van het gebruik van een spruitenschuurtje.

De belangrijkste oorzaak van de variatie in de totale bruto-kosten is echter het verschil in arbeidskosten.

In tabel 11 wordt een specificatie gegeven van het aantal uren, aangewend door de landbouwer en de deelbouwer en van de gemiddelde arbeidskosten per uur in de verschillende teeltcentra.

Tabel 11

SPECIFICATIE ARBEIDSUREN EN ARBEIDSKOSTEN PER HA BIJ TEELT IN DEELBOUW

Omschrijving arbeid	Zuidhollandse Eilanden		Westland		Midden-Zuidholland		N. Groningen	
	Landbouwer	Deelbouwer -tuinder	Landbouwer	Deelbouwer -arbeider	Landbouwer	Deelbouwer -arbeider	Landbouwer	Deelbouwer -arbeider
Verplaatsen spruitenschuur	-	-	-	10	-	-	-	-
Grondbewerking + algemene werkzaamheden	70	-	70	-	70	-	90	-
Bemesten + overbemesten	-	27	-	24	10	12	12	10
Arbeid opkweek planten	-	20	-	22	-	16	-	16
Strepen trekken, planten plukken en planten	-	73	10	95	-	100	-	85
Schoffelen en wieden	6	100	6	100	6	100	8	90
Ziektebestrijding	-	8	-	24	-	15	-	-
Oogsten, sorteren en transport op bedrijf (incl. verlet)	-	806	50	650	40	700	40	850
Opruimen gewas	50	-	50	-	50	-	25	-
Overig verlet en algemene werkzaamheden	-	18	-	21	-	18	-	15
Totaal aantal uren	126	1052	186	946	176	961	175	1066
Gem. arbeidskosten per uur	1,58	1,47	1,53	1,43 ¹⁾	1,53	1,46 ¹⁾	1,50	1,40 ¹⁾
Totaal arbeidskosten	199,-	1545,-	285,-	1352,-	269,-	1384,-	262,-	1493,-

1) Van deze uurlonen komt f. 0,18 als aandeel in de kosten van de sociale lasten ten laste van de landbouwer.

Uit deze tabel blijkt, dat het verschil in aantal arbeidsuren voornamelijk wordt veroorzaakt door het verschil in aantal oogsturen. Dit verschil hangt nauw samen met de oppervlakte spruitkool, die één man jaarlijks in deelbouw teelt. Het laagste aantal uren per ha vindt men in het Westland, waar gemiddeld 2 ha door één deelbouwer wordt beteeld. Daarop volgt Midden-Zuidholland met $1\frac{1}{2}$ ha en tenslotte Noordelijk Groningen en de Zuidhollandse Eilanden met gemiddeld 1 ha.

Hieruit blijkt, dat, naarmate de oppervlakte groter is, minder uren per kg geoogst product worden besteed, terwijl meer arbeidsuren in totaal worden aangewend. Immers, in het Westland bedraagt de arbeidsbehoefte per deelbouwer $2 \times 650 = 1300$ arbeidsuren in de periode van 15 October tot 1 April, terwijl dit aantal in Noord-Groningen 850 bedraagt gedurende de periode van 1 November tot half Maart.

De kans is echter aanwezig, dat een te grote oppervlakte een nadelige invloed heeft op zowel de opbrengst als op de kwaliteit. Immers, wanneer het aantal keren, dat geoogst wordt, afneemt, werkt dit nadelig zowel op de kg-opbrengst als op de kwaliteit (meer grove en losse spruiten). Bovendien zijn er tussen de veilingen verschillen binnen het raam van de officiële sorteringseisen.

Alhoewel van minder belang, speelt ook het verschil in arbeidskosten per uur een rol van betekenis. Dit verschil vloeit voort uit het verschil in loonpeil, zoals dat in de respectievelijke C.A.O.'s of in bindende regelingen is vastgelegd. In de arbeidskosten per gewerkt uur zijn de sociale lasten, die voor rekening komen van de werkgever, begrepen, alsmede de sociale lasten, die de landbouwer verplicht is te betalen gedurende de periode, dat de deelbouwer-arbeider voor eigen risico de spruitkoolteelt uitoefent. In deze laatste sociale lasten zijn uiteraard niet opgenomen de premie voor de wachtgeld- en werkloosheidsverzekering en de vereveningsheffing, aangezien de landbouwer wettelijk niet verplicht is deze sociale lasten voor zijn rekening te nemen.

De verschillen in paarde- en trekkerkosten zijn niet groot, in tegenstelling tot het vrij grote verschil in bemestingskosten tussen de Zuidhollandse Eilanden en het Westland enerzijds en Midden-Zuidholland en Noord-Groningen anderzijds. Dit kostenverschil wordt veroorzaakt door verschillen in kunstmestverbruik, zowel wat betreft de kali-, fosfor- als stikstofvoorziening.

De hoge transport-, fusthuur- en veilingkosten in Noordelijk Groningen worden voornamelijk veroorzaakt door het hoge veilingpercentage (6,9%).

Verder blijkt uit tabel 10 (blz. 20), dat voor Noordelijk Groningen geen kosten "opbrengstderving volgende teelt" zijn ingecalculleerd. Dit vereist nadere toelichting. In Zuidholland wordt de spruitkoolteelt veelal op zwaardere gronden uitgeoefend dan in Noord-Groningen. Door het late tijdstip, waarop het spruitenland wordt bewerkt, vertonen de zwaardere gronden na de voorjaarsbewerking doorgaans een minder goede structuur, waardoor een zekere opbrengstderving bij de teelt, volgende op die van de spruitkool, ontstaat. In de berekeningen is aangenomen, dat deze volgteelt zomergerst betreft en dat hierbij een opbrengstderving van 5% ontstaat op de Zuidhollandse Eilanden en in het Westland en van 10% in Midden-Zuidholland. Op de lichtere gronden in Noord-Groningen wordt in het algemeen geen nadeel van het laat vrijkomen van het spruitkoolland onderhouden, zodat hier geen kosten als gevolg van opbrengstderving zijn berekend.

Uit het bovenstaande blijkt, dat de lage totale brutokosten in het Westland en Midden-Zuidholland voornamelijk het gevolg zijn van de lage post arbeidskosten. Dat deze brutokosten op de Zuidhollandse Eilanden zoveel hoger liggen dan in Noord-Groningen, ondanks de gelijke arbeidskosten, is het gevolg van de hogere kosten duurzame productiemiddelen, de hogere bemestingskosten en het feit, dat in Noord-Groningen geen kosten voor "opbrengstderving volgende teelt" zijn ingecalculleerd.

Dat tenslotte de totale netto-kosten in Noord-Groningen toch nog weer iets hoger liggen dan op de Zuidhollandse Eilanden hangt samen met het verschil in waarde van de spruitenstokken, die als nevenopbrengst zijn afgetrokken van de totale bruto-kosten. Dit waardeverschil hangt samen

met de omstandigheid, dat deze spruitenstokken in Zuidholland algemeen als veevoeder worden gebruikt, terwijl ze in Noord-Groningen in sommige jaren voor een belangrijk deel worden ondergeploegd. In het laatste geval mag de waarde niet hoger worden gesteld dan de groenbemestingswaarde. Bij gebruik als veevoeder wordt aan de spruitenstokken uiteraard een belangrijk hogere waarde toegekend.

Dit verschil in totale netto-productiekosten, gevoegd bij de eveneens variërende kg-opbrengsten, heeft tot gevolg, dat de kostprijs varieert van 26 - 30 oent per kg. Het hoogst is de kostprijs in Noord-Groningen, waar de totale netto-kosten het hoogst liggen, terwijl de opbrengst 500 kg lager ligt dan in Zuidholland.

Het laagst is de kostprijs in Midden-Zuidholland, terwijl die van het Westland slechts weinig hoger is.

Verhouding tussen kosten landbouwer en deelbouwer

In tabel 10 is eveneens aangegeven, welk deel van de totale netto-kosten voor rekening komt van de landbouwer en wel deel voor de deelbouwer. Tevens is berekend bij welke prijs de landbouwer of de deelbouwer zijn kosten vergoed krijgt.

Hieruit blijkt, dat in alle centra de kostprijs voor de deelbouwer belangrijk hoger ligt dan die voor de landbouwer. Het minst groot is het verschil in het Westland, waar de kostprijs voor de deelbouwer 6 ct boven die van de landbouwer ligt. Het grootst is het verschil op de Zuidhollandse Eilanden, waar de kostprijs voor de deelbouwer 22 ct hoger ligt dan die voor de landbouwer. Tussen deze uitersten liggen die voor Midden-Zuidholland en Noord-Groningen. Een nadere specificatie geeft tabel 12, waaruit de belangrijkste oorzaken voor deze verschillen blijken.

Tabel 12

SPECIFICATIE VAN DE KOSTEN PER HA VOOR DEELBOUWER EN LANDBOUWER

	Zuidholl. Eilanden		Westland		Midden- Zuidholland		N.Groningen	
	Land- bouwer	Deel- bouwer	Land- bouwer	Deel- bouwer	Land- bouwer	Deel- bouwer	Land- bouwer	Deel- bouwer
1. Kosten van de grond	185	-	165	25	165	-	195	-
2. Kosten overige duurzame productiemiddelen	100	157	100	84	100	70	100	55
3. Kosten van bewerking:								
a. Arbeidskosten	199	1545	455	1182	442	1211	454	1301
b. Paarde- en trekkerkosten	131	-	131	-	131	-	114	-
c. Meststoffen	340	-	339	5	191	68	272	-
d. Overige materialen	-	48	11	44	-	57	-	45
4. Transport, fusthuur en veilingkosten	106	106	162	62	121	121	182	182
5. Opbrengstderving volgende teelt	60	-	60	-	120	-	-	-
6. Overige kosten (zie tabel 10)	49	101	65	60	57	65	69	67
Totaal bruto-kosten per ha	1170	1957	1488	1462	1327	1592	1386	1650
Af: opbrengst spruitenstokken	325		325		325		200	
Totaal netto-kosten per ha	845	1957	1163	1462	1002	1592	1186	1650

In de eerste plaats zij gewezen op de arbeidskosten. Op de Zuidhollandse Eilanden zijn deze kosten voor de landbouwer lager, respectievelijk voor de deelbouwer hoger, dan in de andere productiecentra. Dit is het gevolg van de omstandigheid, dat voor het Westland, Midden-Zuidholland en Noord-Groningen een calculatie is opgesteld, waarbij de land- of tuinarbeider de deelbouwer is, terwijl dit voor de Zuidhollandse Eilanden de tuinder is. Als de deelbouwer een arbeider is, moet de landbouwer sociale lasten voor hem betalen. Dit hoeft hij niet te doen, wanneer de deelbouwer een tuinder (zelfstandige) is. Het gevolg van dit verschil is, dat de kosten voor de landbouwer hoger zijn, wanneer de deelbouwer een arbeider is, dan wanneer deze een tuinder is.

In de tweede plaats werkt het feit, dat de kosten duurzame productiemiddelen voor de tuinder op de Zuidhollandse Eilanden hoger zijn, kostprijsverhogend voor de tuinder.

Enkele factoren, die de verschillen tussen de overige gebieden verklaren, zijn de relatief lage arbeidskosten in het Westland voor de deelbouwer; de kosten van het transport, die in het Westland geheel voor rekening komen van de landbouwer, terwijl deze in de twee andere gebieden voor gezamenlijke rekening komen en het feit, dat de landbouwer in Groningen geen kosten van opbrengstderving bij de volgende teelt heeft.

Tabel 13

VERHOUDING BRUTO- EN NETTO-KOSTEN VOOR LAND- EN DEELBOUWER

	Zuidholl. Eilanden	Westland	Midden- Zuidholland	Noord- Groningen
Bruto-kosten landbouwer	37%	50%	45%	46%
Bruto-kosten deelbouwer	63%	50%	55%	54%
Netto-kosten landbouwer	30%	44%	39%	42%
Netto-kosten deelbouwer	70%	56%	61%	58%

Al deze oorzaken hebben tot gevolg, dat het aandeel van de landbouwer in de totaal-brutokosten voor de Zuidhollandse Eilanden slechts 37% is en in de drie andere gebieden resp. 50, 45 en 46% (tabel 13). Als echter van de bruto-kosten de opbrengst van de spruitenstokken wordt afgetrokken, dan blijkt het aandeel van de landbouwer in de totale netto-kosten te zijn gedaald tot resp. 30, 44, 39 en 42%.

Als voor de drie gebieden, waar de deelbouwer tevens arbeider is, een gemiddelde wordt berekend, dan blijken de landbouwers gemiddeld 42% en de arbeider-deelbouwers 58% van de totale netto-kosten voor hun rekening te nemen. Als tuinders op de Zuidhollandse Eilanden in deelbouw spruitkoolteelt uitoefenen, blijkt het aandeel van de landbouwer in de totale netto-kosten slechts 30% te zijn (zie ook paragraaf 4). Deze ongelijke verdeling van de kosten heeft

tot gevolg, dat, wanneer de gemiddelde opbrengstprijis de gemiddelde kostprijs dekt, de deelbouwer een verlies en de landbouwer een winst heeft, die varieert van f. 150,- (Westland) tot f. 556,- (Zuidhollandse Eilanden) per ha.

Tabel 14

ARBEIDSINKOMEN DEELBOUWER EN WINST/VERLIES LANDBOUWER PER HA

	De opbrengst dekt de kosten voor				
	60%	80%	100%	120%	140%
<u>Arbeidsinkomen spruitenteler:</u>					
Zuidholl. Eilanden (1545,-)	448	718	989	1259	1529
Westland (1182,-)	530	781	1032	1283	1535
Midden-Zuidholland (1211,-)	415	665	916	1166	1417
Noordelijk Groningen (1301,-)	526	797	1068	1339	1610
<u>Winst/verlies landbouwer:</u>					
Zuidholl. Eilanden	15	285	556	826	1096
Westland	*/.353	*/.101	150	401	652
Midden-Zuidholland	*/.206	44	295	545	796
Noordelijk Groningen	*/.309	*/. 38	233	504	775

/. = verlies

In tabel 14 is aangegeven tot welke gevolgen voor het arbeidsinkomen van de deelbouwer deze ongelijke verdeling leidt, door aan te geven, hoe hoog dit arbeidsinkomen en de winst/verlies voor de landbouwer is, wanneer de opbrengst de kosten dekt voor resp. 60, 80, 100, 120 en 140%. Ter vergelijking is achter het productiecentrum tussen haakjes het arbeidsinkomen vermeld voor het geval, dat de opbrengstprijis gelijk is aan de kostprijs voor de deelbouwer.

Het blijkt nu, dat in het Westland en in Noord-Groningen de deelbouwer zijn arbeidsuren beloond krijgt tegen de in de C.A.O.'s vermelde lonen, wanneer de opbrengstprijis respectievelijk 112 en 117% bedraagt van de kostprijs. In Midden-Zuidholland bedraagt dit

percentage 124%, terwijl op de Zuidhollandse Eilanden de opbrengst zelfs 40% hoger moet zijn dan de kosten, wil de tuinder zijn arbeid tegen de in de C.A.O. geldende normen vergoed krijgen.

Omgekeerd leidt de landbouwer pas verlies, wanneer de opbrengstprijis in het Westland, Noord-Groningen, Midden-Zuidholland en de Zuidhollandse Eilanden respectievelijk 12, 17, 24 en 41% daalt beneden de kostprijis.

Uit bovenstaande zou men geneigd zijn de conclusie te trekken, dat het risico van de teelt in eerste instantie bij de deelbouwer ligt. Met zulk een conclusie moet men echter voorzichtig zijn en beseffen, dat deze deelbouwteelt niet alleen een economische, maar ook een sociale achtergrond heeft. Het is daarom gewenst om - zij het in het kort - het ontstaan en de oorspronkelijke opzet van deze teeltwijze te belichten.

Ontstaan en opzet van de deelbouwteelt

In streken met een gemengde landbouw of uitsluitend akkerbouw was het voorheen vaak moeilijk, de toen vrij grote groep van vaste arbeiders gedurende de winter van werk te voorzien. Vaak was ontslag voor een deel van hen het gevolg. Het is dan ook niet te verwonderen, dat de teelt van spruitkool, die juist gedurende de wintermaanden veel arbeid vraagt, voor vele bedrijven de oplossing van dit vraagstuk bood. Het opmerkelijke hierbij is echter, dat de vorm van deelteelt is gekozen. Waarschijnlijk houdt dit enerzijds verband met de wens van de arbeiders om op deze wijze de kans te hebben wat extra te verdienen, terwijl anderzijds de landbouwer werd ontheven van de plicht, toezicht te houden op het nu niet bepaald aantrekkelijke werk van het spruiten plukken.

Op deze wijze is het bijvoorbeeld in het Westland vele arbeiders gelukt zelfstandig tuinder te worden (De Lier e.o.). Hoe was nu de oorspronkelijke opzet?

De landbouwer leverde het land bewerkt en bemest op, terwijl de deelbouwer zijn arbeid inbracht. De opbrengst aan spruiten werd samen gedeeld, terwijl de spruitenstokken voor de landbouwer waren. Deze opzet is in principe niet veranderd. Wel zien wij na de tweede wereldoorlog een grotere geneigdheid bij de landbouwer om enkele bewerkingen meer voor zijn rekening te nemen. Werden vroeger de kosten van de kunstmest vaak samen gedeeld, thans komen deze veelal geheel voor rekening van de landbouwer. Ook het mechanisch schoffelen en het transport op het bedrijf neemt de landbouwer voor zijn rekening, veelal zonder daarvoor tegenprestaties te verlangen.

Een belangrijke verandering betreft de sociale verzekering. Was vóór 1953 de arbeider-deelbouwer gedurende de wintermaanden alleen verzekerd tegen ongevallen, na 1 Januari 1953 draagt de landbouwer zijn deel in de sociale lasten van de ziekteverzekering, het ziekenfondsbesluit, de land- en tuinbouwongevallenwet en de kinderbijslagwet. Het is waarschijnlijk, dat binnen niet al te lange tijd dit ook het geval zal zijn met de wachtgeld- en werkloosheidsverzekering.

Al deze veranderingen komen tegemoet aan de relatief sterkere stijging van de kosten, welke voor rekening van de deelbouwer komen. Immers, de kosten van de arbeid zijn na de oorlog relatief sterker gestegen dan de kosten van de grond (pacht) en de materialen.

Nu betekent de bovengenoemde oorspronkelijke opzet in feite, dat de kosten, die in geld moeten worden gerealiseerd (pacht, kunstmest) voor het grootste deel voor rekening komen van de landbouwer, terwijl de kosten van de arbeid, die tevens een bron van inkomsten vormen voor de deelbouwer, voor het grootste deel voor rekening van deze laatste komen. Dat deze

oorspronkelijke opzet is gehandhaafd is begrijpelijk, als men beseft, dat zowel in het verleden alsook thans de kans niet groot is, dat de land- of tuinarbeider voldoende credietwaardig is om aan de geldelijke verplichtingen te voldoen, die voortvloeien uit een geheel zelfstandig uitoefenen van de spruitkoolteelt. Dit in tegenstelling tot de groep van zelfstandige tuinders op de Zuidhollandse Eilanden, die bij keuze tussen land huren of de teelt in deelbouw uit te oefenen, meestal het land zullen huren, tenminste wanneer deze keuzemogelijkheid bestaat (zie paragraaf 4).

Wanneer wij thans de vraag gaan bespreken, wanneer het onder de genoemde omstandigheden voor de landbouwer en de deelbouwer zin heeft om deze teelt in deelbouw uit te oefenen, laten wij bewust de sociale achtergrond buiten beschouwing. De hierboven geschetste ontwikkeling en het doel van de deelbouwteelt hebben wij gemeend te moeten behandelen, omdat bepaalde conclusies in het licht hiervan moeten worden gezien.

Wanneer is deelteelt economisch verantwoord?

Achtereenvolgens zal deze vraag worden besproken, gezien van het standpunt van de landbouwer en de arbeider-deelbouwer. Hierbij wordt de deelteelt op de Zuidhollandse Eilanden door de tuinder-deelbouwer buiten beschouwing gelaten (zie hiervoor paragraaf 4).

a. Het is niet te verwachten, dat de landbouwer zal overgaan tot het afstaan van land voor de teelt van spruitkool in deelbouw, indien de door hem te verwachten opbrengst minus de te maken kosten kleiner zal zijn dan de winst, die hij verwacht te kunnen maken met de teelt van een ander gewas of bij verhuur van land, al of niet bewerkt en bemest. Laten wij thans eens nagaan, wat gemiddeld de opbrengsten voor de landbouwer zijn geweest gedurende de periode van 1948 tot en met 1954.

GEMIDDELDE OPBRENGSTPRIJZEN IN CT/KG VAN SPRUITEN

Tabel 15

Gebied	1948/'49	1949/'50	1950/'51	1951/'52	1952/'53	1953/'54
Westland	42	50	37	36	39	25
De Kring	40	44	35	35	36	23
Zuidh.Eilanden	43	48	39	37	39	30
N.Groningen	43	52	33	36	42	28
Breda e.o. ¹⁾	65	77	54	53	58	46

1) Betreft geschoonde spruiten.

In tabel 15 zijn o.a. voor de gebieden het Westland, De Kring en N. Groningen de gemiddelde opbrengstprijzen van de teeltjaren 1948/'49 tot en met 1953/'54 aangegeven. Met uitzondering van het jaar 1953/'54 heeft de prijs steeds boven 35 ct/kg gelegen. Voor het jaar 1954/'55 zijn nog geen definitieve gegevens bekend. Vast staat echter wel, dat de gemiddelde opbrengstprijz \pm 45 ct/kg heeft bedragen.

Voor het gebied het Westland heeft de gemiddelde opbrengstprijz gedurende deze periode \pm 39 ct/kg bedragen. Het is uiteraard niet mogelijk om op grond van deze gemiddelde opbrengstprijz te bepalen, wat de winst is geweest, die de landbouwer gemiddeld in deze periode heeft verkregen. Hiertoe zou het noodzakelijk zijn om voor elk jaar een z.g. nacalculatie op te stellen, d.w.z. een kostprijs, die voor dat jaar werkelijk geldt onder de omstandigheden, die toen hebben gegolden. Dit is noodzakelijk, immers, de opbrengstprijz wordt sterk beïnvloed door de grootte van de aanvoer. Een grote aanvoer met daardoor een lage kostprijs gaat vaak gepaard met een lage prijs. Het omgekeerde is het geval bij een kleine aanvoer.

Het is echter wel mogelijk, om op grond van de gemiddelde opbrengstprijz van de afgelopen periode vast te stellen, wat de winst voor de landbouwer zal zijn bij deze gegeven prijs onder de normale omstandigheden, zoals deze zijn aangenomen bij het opstellen van de genormaliseerde kostprijsberekening.

Bij deze gemiddelde prijs van 39 ct/kg bedraagt de winst voor de landbouwer \pm f. 760,- per ha.

Een zelfde berekening voor Midden-Zuidholland en Noord-Groningen gaf als resultaat een winst van resp. f. 925,- en f. 637,- per ha.

Zonder in te gaan op een vergelijking van deze winsten met die te behalen bij andere vormen van grondgebruik, kan zonder twijfel worden vastgesteld, dat de spruitkoolteelt in deelbouw zeer winstgevend voor de landbouwer is geweest.

b. Geldt deze conclusie nu ook, wanneer men de uitkomsten van de spruitkoolteelt in deelbouw voor de deelbouwer becijfert? Om na te gaan of de spruitkoolteelt gedurende de laatste jaren ook lonend is geweest voor de arbeider-deelbouwer is het van groot belang, van welk uitgangspunt men uitgaat. De deelbouwer kan zich op het standpunt stellen, dat de teelt lonend is, wanneer hij daaruit minstens een arbeidsloon verkrijgt, dat gelijk is aan het arbeidsloon van een vaste arbeider op het landbouwbedrijf. Of spreekt hij pas van een lonende teelt, wanneer elk aangewend arbeidsuur minstens betaald wordt volgens de in de C.A.O. vastgestelde normen? Een derde mogelijkheid is, dat hij zich op het standpunt stelt, dat, als gevolg van het vrij onaangename werk van het spruitenplukken, hij een toeslag wil hebben op elk aangewend oogstuur gedurende de plukperiode. Een vierde mogelijkheid is, dat hij een extra toeslag op het arbeidsloon wil hebben ter dekking van het risico.

Achtereenvolgens zal nu voor de verschillende gebieden worden becijferd, hoe hoog de opbrengstprijis ten aanzien van de kostprijs moet zijn, wil de deelbouwer:

1. een loon verkrijgen, gelijk aan dat van een vaste arbeider ;
 2. dat elk arbeidsuur tegen de in de C.A.O. gestelde normen wordt betaald.
- De twee andere genoemde mogelijkheden worden buiten beschouwing gelaten.

Sub 1. Achtereenvolgens zal voor de drie productiecentra worden berekend, welk loon de arbeider-deelbouwer uit de spruitkoolteelt moet verkrijgen, wil hij hetzelfde jaarloon verkrijgen als een vaste arbeider.

In het Westland bedraagt het jaarloon van een vaste arbeider f. 3220,- (exclusief de sociale lasten, die immers in beide gevallen voor rekening komen van de landbouwer).

Indien de arbeider 2 ha spruitkool teelt in deelbouw, werkt hij gedurende $19\frac{1}{2}$ week als vaste arbeider en ontvangt dan f. 1210,-. De spruitkoolteelt zal hem dan een loon moeten verschaffen van f. 3230,- minus f. 1210,- = f. 2020,-. Dat is per ha f. 1010,-.

Een zelfde berekening voor Midden-Zuidholland geeft als resultaat, als de arbeider 25 weken bij de landbouwer werkt, dat het loon uit $1\frac{1}{2}$ ha spruitkoolteelt f. 1835,- moet bedragen, dat is f. 1220,- per ha.

Een zelfde berekening voor Noord-Groningen, waar de arbeider gedurende 30 weken bij de landbouwer werkt, levert als resultaat, dat het arbeidsloon uit 1 ha spruitkoolteelt f. 1275,- moet bedragen.

Tabel 16

ARBEIDSINKOMEN EN WINST SPRUITKOOLTEELT

	Westland	Midden-Zuidholland	Noordelijk Groningen
Arbeidsloon per ha:			
1. Gelijk jaarloon als vaste arbeider	1010 (98)	1220 (124)	1275 (115)
2. Elk aangewend uur volgens C.A.O. beloond	1182 (112)	1211 (124)	1301 (117)
3. Werkelijk verkregen arb.loon (gem. 1948-1954)	1650 (149)	1450 (143)	1518 (133)
Winst arbeider-deelbouwer per ha bij:			
1. Gelijk jaarloon als arbeider	640	230	243
2. Elk aangewend uur volgens C.A.O. beloond	468	239	217
Winst landbouwer per ha	765	834	680

In tabel 16 is dit arbeidsloon per ha vermeld en is tussen haakjes daarachter vermeld, bij welke opbrengst, uitgedrukt in een percentage van de kosten, dit loon werkelijk wordt verkregen. Het blijkt, dat alleen in het Westland dit arbeidsloon wordt bereikt als de opbrengstprijis beneden de kostprijis ligt.

Sub 2. In tabel 16 is tevens aangegeven, welk arbeidsloon de arbeider-deelbouwer uit de spruitkoolteelt moet verkrijgen, wil hij elk gewerkt uur volgens de in de C.A.O. of bindende loonregelingen vermelde normen vergoed krijgen. In dit geval blijkt, dat in alle gebieden dit loon pas wordt verkregen, wanneer de opbrengstprijis resp. 112, 124 en 117% van de kostprijis bedraagt.

Uit bovenstaande blijkt, dat alleen in het Westland, waar 2 ha spruitkoolteelt per deelbouwer wordt uitgeoefend, méér arbeidsuren worden aangewend dan normaal in de C.A.O. of bindende loonregelingen wordt vermeld.

Tenslotte is in tabel 16 de arbeidsbeloning voor de arbeider-deelbouwer berekend bij een gemiddelde opbrengstprijis van f. 0,39 per kg.

Het blijkt nu, dat in alle gebieden bij een opbrengstprijis van 39 ct/kg de arbeider-deelbouwer gemiddeld een winst boekt variërende van f. 217,- - f. 640,- per ha. Deze winst is echter veel kleiner dan die, welke door de landbouwer op dezelfde prijsbasis wordt behaald.

§ 3. T e e l t v a n s p r u i t k o o l o p g e h u u r d l a n d

Uit tabel 9 op bladzijde 15 blijkt, dat van de daarin vermelde teeltcentra alleen Noord-Groningen en de Zuidhollandse Eilanden bekend staan om de meer of minder grote schaal, waarop de

teelt van spruitkool plaats heeft op "boerenland", dat door de landbouwer geploegd en al of niet bemest wordt opgeleverd.

In beide streken wordt deze teelt voor het merendeel door tuinders en in veel mindere mate door land- of tuinarbeiders uitgeoefend. Dit is begrijpelijk, daar in het algemeen de tuinder gemakkelijker in staat zal zijn het vrij hoge bedrag aan huur te betalen.

De teelt op de Zuidhollandse Eilanden

De prijs¹⁾, die de landbouwer vraagt voor plantklaar en bemest land, varieert nogal sterk, nl. van f. 1000,- tot f. 1500,- per ha. In deze prijs is de grondbewerking vóór het planten en de voorraadbemesting inbegrepen. De huurder behoeft dus slechts strepen te trekken om te kunnen planten. Alle verdere kosten zijn voor rekening van de tuinder.

De teelt in Noord-Groningen

Hier vindt de teelt op gehuurd land voornamelijk plaats in Kloosterburen. De huurprijs¹⁾, die voor het land wordt berekend, varieert van f. 450,- tot f. 750,- per ha. Dit bedrag is veel lager dan op de Zuidhollandse Eilanden. In Kloosterburen wordt het land echter alleen op wintervoor geploegd en niet bemest opgeleverd. De grondbewerking in het voorjaar geschiedt door de huurder, waarbij echter wel de verhuurder de werktuigen (ploeg, eg) en de trekkracht (paard of tractor) gratis ter beschikking stelt. Dit geldt eveneens voor het gebruik van de schoffelmachine.

1) Deze prijzen worden over het algemeen niet getoetst door de desbetreffende Grondkamers.

Verschillen in productiekosten

Tabel 17

OVERZICHT VAN DE PRODUCTIEKOSTEN EN OPBRENGSTEN PER HA
EN DE KOSTPRIJZEN VAN SPRUITKOOL, GETEELD OP GEHUURD
LAND, PRIJSPEIL VOORJAAR 1955

Teeltcentrum	Zuidhollandse Eilanden	Noordelijk Groningen
Teeltwijze	teelt op plantklaar en bemest gehuurd land	teelt op op wintervoor geploegd gehuurd land
1. Kosten van de grond	1300,-	603,-
2. Afschrijving, rente en onderhoud overige duurzame productiemiddelen	169,-	138,-
3. Kosten van bewerking		
a. Arbeidskosten (excl. schonen)	1634,-	1869,-
b. Arbeidskosten schonen	-	-
c. Paardekosten	66,-	-
d. Meststoffen	96,-	277,-
e. Overige materialen	48,-	45,-
4. Transport, fusthuur en veilingkosten	233,-	484,-
5. Rente niet-duurzame productiemiddelen	41,-	44,-
6. Risico teeltmislukking	99,-	84,-
7. Overige kosten	40,-	40,-
Totaal bruto-kosten per ha	3726,-	3584,-
Af: opbrengst spruitenstokken	325,-	-
Totaal netto-kosten per ha	3401,-	3584,-
Opbrengst spruiten in kg per ha	10.000 kg	12.000 kg
Aanvoerperiode	1/10-15/3	1/10-1/4
Kostprijs per 100 kg	f. 34,01	f. 29,87

In tabel 17 wordt een overzicht gegeven van de productie-kosten bij de teelt van spruitkool op gehuurd land op de Zuidhollandse Eilanden en in Noord-Groningen.

Alhoewel de totale netto-kosten slechts een verschil van f. 180,- per ha opleveren, blijken deze kosten totaal verschillend te zijn opgebouwd. In de eerste plaats valt het grote verschil in huurprijs van de grond op. Zoals reeds vermeld houdt dit verschil verband met het feit, dat de grond op de Zuidhollandse Eilanden bemest en plantklaar wordt opgeleverd en in Noord-Groningen niet. Als bij de huurprijs in Noord-Groningen de kosten van bemesting en grondbewerking worden opgeteld, die in de huurprijs op de Zuidhollandse Eilanden zijn begrepen en worden bij deze laatste de kosten van de schoffelmachine en de trekkracht opgeteld, dan worden de resp. bedragen: f. 1378,- voor de Zuidhollandse Eilanden en f. 855,- voor Noord-Groningen.

Thans zijn de bedragen echter nog niet vergelijkbaar, daar de nevenopbrengst aan spruitenstokken op de Zuidhollandse Eilanden à f. 325,- per ha ten goede komt aan de huurder, terwijl deze, soms in de vorm van groenbemesting, ten goede komt aan de verhuurder in Noord-Groningen. Daar de waarde van deze laatste op f. 200,- per ha kan worden gesteld, wordt het bovengenoemde bedrag voor Noord-Groningen f. 1055,-. Dan blijkt echter nog, dat de huur in Noord-Groningen beduidend lager is dan op de Zuidhollandse Eilanden.

Tegenover deze meerkosten op de Zuidhollandse Eilanden staan de lagere arbeidskosten en de lagere afleveringskosten.

Tabel 18

SPECIFICATIE ARBEIDSUREN PER HA

	Zuidholl. Eilanden	Noord- Groningen
Aantal arbeidsuren excl. oogsten	306	304
Aantal arbeidsuren oogsten	806	950
Totaal aantal arbeidsuren	1112	1254
Gemiddeld uurloon	f. 1,47	f. 1,49
Arbeidskosten in gld	1634	1869

Uit tabel 18 blijkt, dat het vrij grote verschil in arbeidskosten voornamelijk het gevolg is van het verschil in het aantal aangewende arbeidsuren. In Noord-Groningen worden 144 oogsturen meer aangewend dan op de Zuidhollandse Eilanden. De oorzaak van dit verschil moet o.a. worden gezocht in het aantal keren, dat wordt geoogst. Terwijl op de Zuidhollandse Eilanden 3 à 4 keer wordt geoogst, bedraagt dit aantal in Noord-Groningen 4 à 5. Het is niet onwaarschijnlijk, dat de 2 ton meeropbrengst in Noord-Groningen o.a. hiermede verband houdt.

Het verschil in afleveringskosten wordt slechts voor een klein deel veroorzaakt door het verschil in kg-opbrengst. De twee belangrijkste oorzaken zijn het verschil in transportkosten naar de veiling en het verschil in veilingkosten. Het transport in Noord-Groningen bedraagt f. 1,69 per 100 kg en op de Zuidhollandse Eilanden f. 1,- per 100 kg. Het veilingpercentage in Noord-Groningen bedraagt 6,9% en op de Zuidhollandse Eilanden gemiddeld 3,5%. Als gevolg van de nevenopbrengst aan spruitenstokken op de Zuidhollandse Eilanden zijn de totaal-nettokosten ruim f. 180,- lager dan in Noord-Groningen. Daar echter de kg-opbrengst in Noord-Groningen 20% hoger ligt, is de uiteindelijke kostprijs hier ruim 3 ct lager dan op de Zuidhollandse Eilanden.

§ 4. V e r g e l i j k i n g v a n d e t e e l t i n d e e l b o u w e n o p h u u r l a n d o p d e Z u i d h o l l a n d s e E i l a n d e n

Daar in het genoemde kostprijsrapport een productiekostenberekening is opgesteld zowel voor de omstandigheid, dat de tuinder het land huurt als dat hij de teelt in deelbouw uitoefent, is het mogelijk na te gaan, onder welke omstandigheden het

voordeliger voor de tuinder, resp. voor de landbouwer is om de teelt in deelbouw, dan wel op gehuurd land uit te oefenen.

Uit tabel 10 op blz. 20 en tabel 17 op blz. 37 blijkt, dat de totale nettokosten bij de teelt in deelbouw en op gehuurd land bedragen f. 2800,-, resp. f. 3400,- per ha. Dit verschil van f. 600,- wordt voor 90% verklaard door het feit, dat het verschil tussen de huurprijs van f. 1300,- en de door de landbouwer bij deelbouw gemaakte kosten f. 535,- bedraagt. De overige f. 65,- verschil in kosten vloeit voornamelijk voort uit het feit, dat de algemene kosten als rente bedrijfskapitaal, de veilingkosten e.d. berekend zijn op basis van de totale kosten.

Dit verschil tussen de huurprijs van het land en de kosten voor de landbouwer bij deelbouw zou men de winst voor de verhuurder kunnen noemen, die bij de teelt op gehuurd land als kosten voor de tuinder-huurder worden aangemerkt. Deze winst voor de verhuurder is dus oorzaak voor het verschil van 6 ct in de kostprijs per kg, ten voordele van de deelteelt.

Betekent dit nu ook, dat het voor de tuinder steeds voordeliger zal zijn om de teelt van spruitkool in deelbouw te gaan uitoefenen? Geenszins, want bij de teelt in deelbouw is weliswaar de gemiddelde kostprijs lager dan bij de teelt op gehuurd land, maar de kostprijs voor de tuinder-deelbouwer ligt aanmerkelijk hoger. Deze laatste bedraagt nl. ruim 39 ct per kg, terwijl de kostprijs bij de teelt op gehuurd land 34 ct/kg bedraagt. Dit houdt in, dat bij de gemiddelde opbrengstprijs over de periode van 1948-1955 van 39 ct/kg, de tuinder bij de teelt op gehuurd land een gemiddelde winst van f. 480,- per ha maakt, terwijl deze bij de teelt in deelbouw nihil is.

Omgekeerd is het bij deze prijs voor de landbouwer voordeliger om de teelt in deelbouw uit te oefenen, daar hij dan een gemiddelde winst maakt van f. 1087,-, terwijl de winst bij het verhuren van het land slechts f. 535,- bedraagt. Pas als de opbrengstprijis daalt tot 28 ct/kg, is de winst bij de teelt in deelbouw dezelfde als bij verhuur van het land.

Het omgekeerde geldt uiteraard voor de tuinder. Zodra de te verwachten opbrengstprijis ligt boven 28 ct/kg, is het bij een opbrengst van 10.000 kg voor hem voordeliger om land te huren dan om de teelt in deelbouw uit te oefenen. Dit geldt uiteraard alleen onder normale omstandigheden, zoals deze zijn aangenomen in het kostprijsrapport No 228.

Tenslotte zij vermeld, dat de tuinder pas een winstgevende teelt heeft, wanneer bij de teelt op huurland de prijs hoger is dan 34 ct/kg en bij de teelt in deelbouw hoger dan 39 ct/kg.

HOOFDSTUK III

TEELT VAN SPRUITKOOL IN DE BARONIE VAN BREDA

Reeds in de inleiding op blz. 3 is er op gewezen, dat de spruitkoolteelt in de Baronie van Breda, in tegenstelling tot de meeste andere productiegebieden, op het eigen bedrijf wordt uitgeoefend. Dit eigen bedrijf is een gemengd zandbedrijf, groot 5 - 10 ha, waarvan $\frac{1}{2}$ - $1\frac{1}{2}$ ha wordt beteeld met tuinbouwproducten als aardbeien, frambozen, spruitkool en stamslabonen. Jaarlijks wordt niet meer dan 25 - 30 are beteeld met spruitkool. Het is duidelijk, dat op deze soorten bedrijven geen moeilijkheden met vruchtwisseling worden ondervonden. De oppervlakte spruitkool lijkt zeer klein. Men moet echter wel bedenken, dat hier een geheel ander product wordt voortgebracht, nl. de "geschoonde Bredase spruit". Het schonen kost niet minder dan 2150 uur per ha, dat is tweemaal meer arbeid dan in de andere gebieden gemiddeld aan de gehele teelt wordt besteed. Hierdoor wordt het begrijpelijk, dat slechts een kleine oppervlakte jaarlijks wordt beplant, waardoor het weer mogelijk is de teelt binnen het eigen bedrijf te kunnen uitoefenen.

De productiekosten

Tabel 19 geeft een overzicht van de productiekosten en opbrengsten per ha en de kostprijzen voor dit gebied. Bij de berekening van de kosten van de grond is een waarde van f. 4000,-/ha aangehouden. Onder de overige duurzame productiemiddelen zijn die van de schuur, het gereedschap, de laarzen en het oliegoed gerangschikt. De arbeidskosten maken niet minder dan 69% van de totale kosten uit. Om deze reden zullen deze kosten apart worden besproken (zie het hiernavolgende).

Dat de post meststoffen relatief hoger is dan in de andere productiecentra (vergelijk tabel 19 en de tabellen 10 en 17) is het gevolg van het gebruik van stalmest.

Tabel 19

OVERZICHT VAN DE PRODUCTIEKOSTEN EN OPBRENGSTEN PER HA EN DE
KOSTPRIJZEN VAN SPRUITKOOL, GETEELD IN HET EIGEN BEDRIJF
PRIJSPEIL VOORJAAR 1955

Teeltcentrum	Baronie van Breda
Teeltwijze	teelt in eigen bedrijf
1. Kosten van de grond	205,-
2. Afschrijving, rente en onderhoud overige duurzame productiemiddelen	120,-
3. Kosten van bewerking:	
a. Arbeidskosten (excl. schonen en sorteren)	1630,-
b. Arbeidskosten schonen en sorteren	1949,-
c. Paardekosten	61,-
d. Meststoffen	586,-
e. Overige materialen	36,-
4. Transport, fusthuur en veilingkosten	418,-
5. Rente niet-duurzame productiemiddelen	60,-
6. Risico teeltmislukking	54,-
7. Overige kosten	70,-
Totaal bruto-kosten per ha	5189,-
Af: Opbrengst spruitenstokken	275,-
Totaal nettokosten per ha	4914,-
Opbrengst spruiten in kg per ha	7.500 kg ¹⁾
Aanvoerperiode	15/9-15/2
Kostprijs per 100 kg	f. 65,51

1) Geschoonde spruiten

Onder de kosten van het transport is ook het vervoer naar de centrale plaats, vanwaar de spruiten naar de veiling in Breda worden vervoerd, opgenomen.

De kosten van de arbeid

De totale arbeidskosten bedragen f. 3579,-/ha.

Tabel 20

SPECIFICATIE ARBEIDSVERBRUIK PER HA

Aard werkzaamheid	Aantal uren
Grondbewerking	44
Bemesting	41
Opkweek plantmateriaal	23
Planten (incl. plantenplukken)	105
Wieden	120
Ziektebestrijding	15
Oogsten (incl. vervoer op bedrijf)	650
Schonen en sorteren	2140
Transport naar verzamelplaats	60
Opruimen gewas	60
Verlet en algemene werkzaamheden	79
Totaal aantal uren	3337

Uit tabel 20 blijkt, dat 64% van het totaal aantal aangewende arbeidsuren door het schonen en sorteren wordt ingenomen. Deze uren zijn voor 1/3 deel ingerekend tegen het uurloon van een volwassen mannelijke arbeider (f. 1,43), terwijl 2/3 deel is ingerekend tegen f. 0,65 per uur, een bedrag, dat min of meer arbitrair is vastgesteld, zijnde de beloning van het werk, dat door vrouwen en kinderen wordt uitgevoerd.

Deze hoge arbeidskosten hebben tot gevolg, dat de totale bruto-kosten niet minder dan f. 5189,- per ha bedragen. Bij het berekenen van de kostprijs van het geschoonde product zijn deze bruto-kosten, na aftrek van de nevenopbrengst spruiten-stokken, gedeeld door de netto kg-opbrengst geschoond product. Bij de bepaling van deze netto-opbrengst is aangenomen, dat 25% van de ongeschoonde spruit afvalt bij het schonen.

Op deze wijze wordt de kostprijs van de geschoonde Bredase spruit niet minder dan f. 0,65⁵ per kg.

Het schonen van de spruiten

Daar het schonen¹⁾ van de spruiten niet alleen typerend is voor de teelt in dit gebied, maar tevens, omdat deze werkzaamheid een hoge kostprijs veroorzaakt, zal op de economische zijde van dit schonen iets nader worden ingegaan. In de eerste plaats is het goed te beseffen, wat nu eigenlijk de kostprijs van het "ongeschoonde" Bredase product is. Een eenvoudige berekening toont aan, dat deze 32 ct per kg bedraagt. Hierbij is rekening gehouden met het feit, dat, als de spruiten niet geschoond worden, deze wel moeten worden gesorteerd. Voor dit sorteren is een bedrag van f. 215,- aangenomen. Dit betekent, dat door het schonen de kostprijs wordt verdubbeld. Dit geldt vanzelfsprekend alleen maar, wanneer de arbeid voor het schonen f. 0,88 per uur opbrengt. Laten wij daarom eens nagaan, wat de prijs van de geschoonde spruiten moet zijn in verhouding tot de ongeschoonde, wanneer per uur "schoonarbeid" niets, 25 ct, 50 ct, enz. wordt verdiend.

1) In andere gebieden, o.a. op de Zuidhollandse Eilanden, worden ook geschoonde spruiten aangevoerd. Dit zijn echter veel grovere spruiten, waarvan het schonen 3 à 4 maal sneller gebeurt (12 - 15 kg per uur).

Tabel 21

PRIJSVERHOUDING TUSSEN GESCHOONDE EN ONGESCHOONDE SPRUITEN
BIJ VERSCHILLENDE BELONINGEN PER UUR VAN HET SCHONEN

Prijs van ongeschoonde spruiten in ct/kg	Prijs van geschoonde spruiten in ct/kg bij een beloning van de "schoonarbeid" van					
	geen	25ct/uur	50ct/uur	75ct/uur	100ct/uur	125ct/uur
25	33,3	40,0	46,7	53,3	60,0	66,7
30	40,0	46,7	53,3	60,0	66,7	73,3
35	46,7	53,3	60,0	66,7	73,3	80,0
40	53,3	60,0	66,7	73,3	80,0	86,7
45	60,0	66,7	73,3	80,0	86,7	93,3

Uit tabel 21 blijkt het volgende:

1. In de eerste plaats moet de geschoonde spruit altijd $\frac{4}{3}$ maal de prijs van de ongeschoonde spruit opbrengen, in verband met het verschil in kg-opbrengst. Vergelijk kolom 1 en 2 uit de tabel. Dit betekent bij een prijs van de ongeschoonde spruit van 25 ct/kg een verschil van 8,3 ct/kg; bij 45 ct/kg moet de geschoonde spruit al 15 ct/kg meer opbrengen, zonder dat er van enige beloning van de schoonarbeid sprake is.
2. In de tweede plaats blijkt uit deze tabel, dat wanneer de prijs van de ongeschoonde spruit met 3 ct/kg toeneemt, deze van de geschoonde spruit met $6\frac{2}{3}$ ct/kg moet toenemen, wil dezelfde beloning per uur kunnen worden verkregen.
3. In de derde plaats moet voor elke 25 ct stijging van de beloning van de "schoonarbeid" de prijs met $6\frac{2}{3}$ ct/kg toenemen.

Om een indruk te verkrijgen over de beloning per uur, zoals deze in de periode na de tweede wereldoorlog heeft plaats gehad, zij verwezen naar tabel 15 op blz. 32 waar de prijs van het ongeschoonde product in Zuidholland en Noord-Groningen is vergeleken met de prijs van het geschoonde product in Breda e.o.

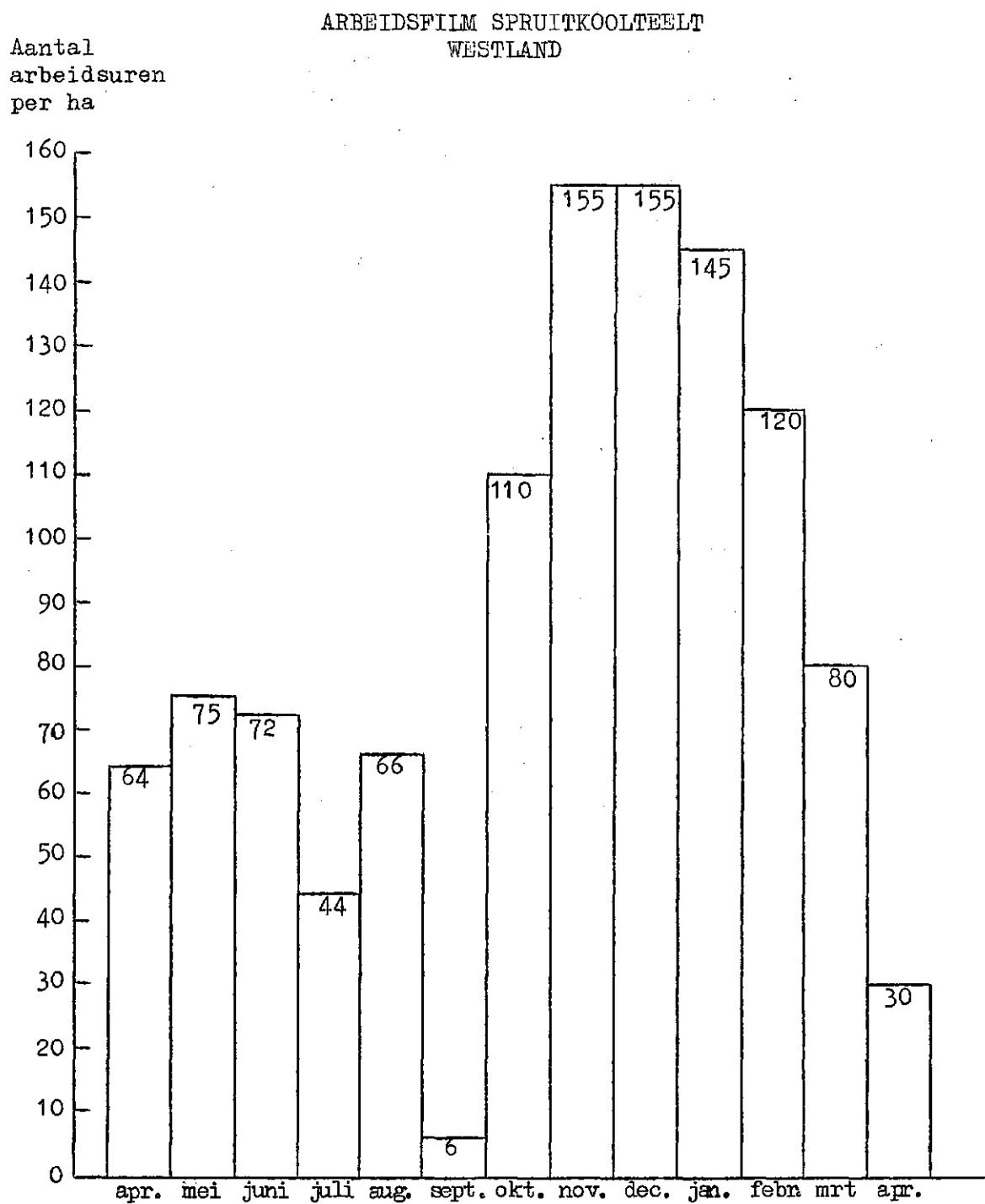
Uit deze tabel blijkt, dat in de jaren 1948/49 en 1949/50 resp. 23 en 29 ct/kg meer is verkregen voor de geschoonde spruiten uit Breda e.o. In de vier daaropvolgende jaren bedroeg het verschil resp. 19, 17, 19 en 19 ct/kg, terwijl voor 1954/55 het verschil niet hoger wordt geschat dan 20 ct/kg. Als de gegevens uit tabel 15 op blz. 32 worden vergeleken met die uit tabel 21, dan blijkt het volgende:

1. In de jaren 1948/49 en 1949/50 is ongeveer 50 ct/uur verdiend met het schonen van spruiten.
2. In de daaropvolgende vier jaren heeft de beloning gemiddeld niet meer dan 25 ct/uur bedragen en het is waarschijnlijk, dat dit eveneens geldt voor het jaar 1954/55.

Uit het bovenstaande zou men geneigd zijn de conclusie te trekken, dat het "schonen" niet veel en steeds minder wordt beloond. Elke tuinder zal hierbij moeten overwegen, of de beloning voor het schonen een zodanige verruiming van het gezinsinkomen oplevert, dat hij bereid is dit werk te verrichten.

Tenslotte zij vermeld, dat als de behaalde prijzen (tabel 15 op blz. 32) worden vergeleken met de kostprijs, de indruk wordt verkregen, dat tot en met 1949/50 winst met deze teelt is behaald, terwijl daarna niet meer dan de kostprijs is gedekt. Waarschijnlijk is in het jaar 1953/54 verlies geleden.

Grafiek 1

Grafiek 2

ARBEIDSFILM SPRUITKOOLTEELT
BRED A.E.O.

Aantal
arbeidsuren
per ha

